

**ปัญหาทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535:
ศึกษาเฉพาะกรณีพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562¹**

พัศวีร์ กัลยาณคุณาวุฒิ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนจะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่มีความบกพร่องไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทยมีการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและมีการประกอบกิจการที่มีความหลากหลาย ถึงแม้ว่าการประกอบกิจการอุตสาหกรรมจะมีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศและทำให้ความเป็นอยู่การดำรงชีพของประชาชนมีความสะดวกสบายมากขึ้นและมีรายได้ที่มากขึ้นก็ตามแต่โรงงานอุตสาหกรรมก็ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตลอดจนสิ่งสกปรกและมลพิษต่างๆ ขึ้นด้วย เช่น ขยะ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง มลพิษทางความร้อน มลพิษทางกัมมันตภาพรังสี เป็นต้นซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน ตลอดจนสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยรวม ดังนั้นการส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมในประเทศไทยจึงต้องคำนึงถึงการป้องกันและควบคุมสิ่งสกปรกและมลพิษต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยซึ่งต้องมีการดำเนินการโดยใช้มาตรการหลายอย่างประกอบกัน มาตรการทางกฎหมายก็เป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ภาครัฐใช้ในการดำเนินการ ซึ่งประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นเป็นฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2482 คือ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482 มาบังคับใช้เพื่อควบคุมโรงงาน ส่งเสริมการเศรษฐกิจ รักษาความปลอดภัย ความผาสุกและอนามัย และได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงงานขึ้นมาอีกหลายฉบับจนถึงฉบับปัจจุบันคือ พระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ซึ่งเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติโรงงานในแต่ละฉบับก็เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพความเป็นจริงของสภาพสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบอันเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ว่ามีความบกพร่อง ไม่เหมาะสมหรือไม่ได้บัญญัติเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะซึ่งจะส่งผลต่อการนำไปปฏิบัติหรือการนำไปบังคับใช้ในสังคมเพื่อหาแนวทางในการ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535: ศึกษาเฉพาะกรณีพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐสันตาสว่างและคณะกรรมการสอบคือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธินิพล

²นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาเขตบางนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แก้ไขปรับปรุงกฎหมายรวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และความเหมาะสมในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้

จากการศึกษาทำให้พบว่าพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ยังมีความบกพร่อง ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมส่งผลทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบอันเกิดจากการนำกฎหมายดังกล่าวมาบังคับใช้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาประการที่หนึ่งเกี่ยวกับความหมายของโรงงานและการตั้งโรงงาน

ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 มาตรา 4 ได้ยกเลิกและบัญญัติบทนิยามใหม่ “โรงงาน” หมายความว่า อาคาร สถานที่หรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมตั้งแต่ห้าสิบลำแรงม้าหรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ห้าสิบลำแรงม้าขึ้นไปหรือใช้คนงานตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไปโดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตามเพื่อประกอบกิจการโรงงาน ทั้งนี้ตามประเภทหรือชนิดของโรงงานที่กำหนดในกฎกระทรวง” การแก้ไขค่านิยามนี้จะส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรขนาดต่ำกว่า 50 แรงม้าหรือกิจการที่มีคนงานน้อยกว่า 50 คน ไม่ถือเป็น “โรงงาน” และจะส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรน้อย คนงานจำนวนน้อย เช่น โรงงานคัดแยกและโรงงานรีไซเคิลของเสีย ตลอดจนกิจการอื่นๆ อีกจำนวนมาก ซึ่งก่อผลกระทบรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนจะไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกฎหมายโรงงานที่มีมาตรการกำกับดูแลที่เข้มงวดกว่าพระราชบัญญัติสาธารณสุขและข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยโรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการในพื้นที่เมืองมักเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดเล็กและอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งหากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีขนาดเล็กใช้คนงานไม่มากและประกอบกิจการไม่มีความซับซ้อนแต่หากมีการประกอบกิจการที่เป็นอันตราย เช่น กิจการคัดแยกขยะ แม้เป็นกิจการที่มีขนาดเล็ก แต่หากเป็นขยะอุตสาหกรรมหรือขยะที่มีพิษที่จะต้องใช้กระบวนการหรือขั้นตอนในการกำจัดเป็นการเฉาะหรือกิจการรีไซเคิลของเสียจำพวกแบตเตอรี่รถยนต์ ขยะอิเล็กทรอนิกส์ เช่น แบตเตอรี่ในโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีสารอันตรายจากแคดเมียม นิกเกิล สังกะสี และทองแดง หรือคอมพิวเตอร์ซึ่งจะมีสารอันตรายจากพวกตะกั่ว ปรอท แคดเมียม เป็นต้น เมื่อเลิกใช้แล้วจะถูกนำไปรีไซเคิลฝังกลบหรือเผาทำลายอย่างไม่ถูกวิธีซึ่งอาจทำให้สารพิษเกิดการรั่วไหลสู่สิ่งแวดล้อม สารพิษตกค้างและสะสมส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยตรง ซึ่งกิจการประเภทเหล่านี้แม้จะเป็นกิจการที่มีขนาดเล็กที่จัดเป็นโรงงานจำพวกที่ 1 หรือโรงงานจำพวกที่ 2 แต่ก็ต้องการการควบคุมที่มีความเข้มงวดและรัดกุมมากกว่าโรงงานขนาดเล็กทั่วไป อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติโรงงาน(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับโรงงานจำพวกที่ 1 และโรงงานจำพวกที่ 2 ที่ตั้งอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะเห็นได้ว่าการโอนหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลกิจการที่มีความเสี่ยงสูงแก่หน่วยงานระดับท้องถิ่นโดยขาดนโยบายและมาตรการรองรับที่ดี จะเป็นการผลัก

ภาระหนักแก่หน่วยงานท้องถิ่นที่ยังขาดศักยภาพและความเชี่ยวชาญเพียงพอในการกำกับดูแลและแก้ไขผลกระทบที่กำลังเกิดขึ้นหรือที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีความสามารถเพียงพอหรือไม่ จะมีทรัพยากรและความเชี่ยวชาญมากแค่ไหนในการเข้ามำกำกับดูแลกิจการประเภทนี้

ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 มาตรา 4 ได้ยกเลิกและบัญญัติบทนิยามใหม่ว่า “ตั้งโรงงาน” หมายความว่า การนำเครื่องจักรสำหรับประกอบกิจการโรงงานมาติดตั้งในอาคารสถานที่ หรือยานพาหนะที่จะประกอบกิจการโรงงานหรือนำคนงานมาประกอบกิจการโรงงานในกรณีที่ไม่มีการใช้เครื่องจักร” จากการแก้ไขนิยามความหมายคำว่า “การตั้งโรงงาน” โดยการลดความหมายของการตั้งโรงงานให้เหลือเพียงการนำเครื่องจักรเข้ามาติดตั้งเท่านั้นในกรณีดังกล่าวเป็นการเปิดช่องว่างให้การก่อสร้างอาคารโรงงานสามารถทำได้โดยไม่ต้องรอให้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการก่อน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถก่อสร้างอาคารโรงงานได้โดยไม่ต้องรอให้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหรือที่เรียกกันว่าใบร.ง.4 มีผลทำให้การตั้งโรงงานทำได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการสร้างอาคารโรงงานสามารถทำได้โดยไม่ต้องรอให้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการ ซึ่งส่งผลให้เกิดความหละหลวมในการตรวจสอบและพิจารณาถึงความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งโรงงาน อาคารสถานที่และผลกระทบด้านอื่นๆที่จะเกิดตามมาในภายหลัง นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวมีความขัดแย้งต่อเจตนารมณ์และเจื่อนใจสำคัญในการออกใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติโรงงานที่จะต้องมีการตรวจสอบและพิจารณาถึงความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงรวมถึงมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของโรงงานก่อนการอนุญาต

ประเด็นปัญหาประการที่สองเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน

ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ในมาตรา 10 ให้ยกเลิกมาตรา 14 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 นั้นทำให้ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานไม่ต้องมีการต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหรือใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานเป็นแบบตลอดชีพ มีผลทำให้ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่แต่เดิมมีกำหนดอายุของใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานคือ 5 ปี ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 14 และผู้ประกอบการโรงงานจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการในการต่ออายุของใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 15 กลายเป็นใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่ไม่มีวันหมดอายุ ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ที่ได้ยกเลิกไปตามมาตรา 10

โดยขั้นตอนของการต่ออายุของใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งอันสำคัญในการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทำการตรวจสอบสภาพและความเหมาะสมของโรงงานและเป็นมาตรการกำกับดูแลให้ผู้ประกอบการกิจการโรงงานอุตสาหกรรมต้องทำการปรับปรุงแก้ไขโรงงานที่ได้

ประกอบกิจการมาสู่ระยะหนึ่งแล้วให้อยู่ในสภาพที่มีความปลอดภัยเหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใดๆทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่ตลอดจนเป็นขั้นตอนที่ทำให้เจ้าหน้าที่จะต้องนำเอาเรื่องร้องเรียนของประชาชนอันเกี่ยวกับผลกระทบในปัญหาด้านต่างๆตลอดจนความเดือดร้อนที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมมาเพื่อพิจารณาประกอบการต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานหรือในการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมอย่างอื่นให้โรงงานอุตสาหกรรมจะต้องปรับปรุงแก้ไขและปฏิบัติตามให้ถูกต้องด้วยจึงจะดำเนินการในการอนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน แม้ว่าการยกเลิกอายุของใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานจะเป็นวิธีการแก้ไขความไม่โปร่งใส การให้สินบนหรือการทุจริตของระบบราชการแต่มาตรการดังกล่าวก็เป็นการเปิดช่องให้การกำกับดูแลจากหน่วยงานรัฐโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องทำหน้าที่โดยตรงกลับอ่อนแอลงและเป็นการลดทอนมาตรการในการตรวจสอบเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหที่อาจจะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบอย่างรุนแรงในระยะยาว

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ในมาตรา 8 และมาตรา 9 ได้บัญญัติให้มีการตรวจสอบโรงงานหรือเครื่องจักรหรือดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้มี “ผู้ตรวจสอบเอกชน” มาดำเนินการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบแทนการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะเห็นได้ว่าการเปิดช่องทางการตรวจสอบโดยใช้ผู้ตรวจสอบเอกชนที่ลงทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมมากำกับตรวจสอบดูแลแทนกรมโรงงานอุตสาหกรรม (Self-Declare) ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายอำนาจการกำกับดูแลไปให้กับตัวแทนเอกชนที่ทางกรมโรงงานอุตสาหกรรมรับรอง การโอนอำนาจหน้าที่และการจัดทำรายงานการตรวจสอบให้เอกชนที่ได้รับการรับรองนี้ก็เพื่อการแก้ไขความไม่โปร่งใส การให้สินบนหรือการทุจริตของหน่วยงานรัฐที่ต้องทำหน้าที่โดยตรงแต่หากการให้อำนาจเต็มนี้กับตัวแทนผู้ตรวจสอบเอกชนกลุ่มนี้จะกลับกลายเป็นว่าไปเพิ่มปัญหาการติดสินบนเจ้าหน้าที่รัฐเพิ่มปัญหาการรับเงินใต้โต๊ะ เป็นการเพิ่มปัญหาใหม่อีกปัญหาหนึ่งขึ้นมาก็คือการทำรายงานตรวจสอบโรงงานที่เป็นเท็จเพื่อให้โรงงานผ่านการพิจารณาได้ดำเนินการต่อไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความรุนแรง ความเสียหาย ทั้งต่อตัวคนที่อยู่ในโรงงานชุมชนและสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบๆพื้นที่ด้วย

ประเด็นปัญหาประการที่สามเกี่ยวกับมาตรการในการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงาน

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ไม่ได้มีการบัญญัติมาตรการเกี่ยวกับการประกันภัยหรือหลักประกันหรือกองทุนใดๆในการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงาน รวมถึงการฟื้นฟูเพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่เหมาะสม โดยในสภาพความเป็นจริงหรือสภาพการณ์ในปัจจุบันแล้วความเสี่ยงในการที่จะเกิดอุบัติเหตุจากการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นอัคคีภัย การระเบิด การปล่อยมลพิษหรือของเสียต่างๆมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงเนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบการของโรงงานอุตสาหกรรมได้มีการประกอบกิจการที่มีความหลากหลายและกิจการในบางประเภทก็เป็นกิจการที่เป็นอันตรายและมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาและ

ผลกระทบต่างๆไม่ว่าจะเป็นสารเคมี มลภาวะมลพิษต่างๆตลอดจนความรับผิดชอบและจิตสำนึกของผู้ประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมต่อสังคมซึ่งล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดผลกระทบต่างๆต่อชุมชน สุขภาพของประชาชนและสภาวะแวดล้อม ซึ่งในเรื่องของการประกันภัยดังกล่าวถือเป็นกลไกที่สำคัญที่ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาลำบากในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมและให้กับชุมชนหรือประชาชนผู้ได้รับความเสียหาย เพราะจะเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาลำบากต่างๆในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประเทศ

ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ไม่ได้มีการบัญญัติมาตรการเกี่ยวกับการประกันภัยหรือหลักประกันหรือกองทุนใดๆในการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงานรวมถึงการฟื้นฟูเพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่เหมาะสม โดยโรงงานอุตสาหกรรมตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 เป็นโรงงานที่มีเครื่องจักรเกิน 50 แรงม้าและคนงานเกิน 50 คน ล้วนแล้วแต่เป็นโรงงานที่มีขนาดใหญ่และการประกอบกิจการประเภทต่างๆนั้นถ้าหากเกิดปัญหาและผลกระทบต่างๆขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน สุขภาพของประชาชน ความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาก็จะมีความรุนแรงมากตามไปด้วยมิใช่เพียงแค่เล็กน้อย เมื่อไม่ได้มีการบัญญัติมาตรการเกี่ยวกับการประกันภัยหรือหลักประกันหรือกองทุนใดๆในการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงานรวมถึงการฟื้นฟูเพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่เหมาะสมตามหลักการระวังไว้ก่อนหรือหลักการป้องกันล่วงหน้าโดยให้โรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการของโรงงานอุตสาหกรรมเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายต่างๆตามหลักความรับผิดชอบและหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายหรือหลัก PPP แล้วความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตนั้นจะส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมและยากที่จะแก้ไขเยียวยาให้กลับคืนมาดังเดิมหากยังไม่มี การป้องกันหรือป้องกันปรามปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตที่มีแนวโน้มที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนอนันต์มากขึ้นตามสภาพความเป็นจริงหากยังไม่มีมาตรการที่เหมาะสมและถูกต้องเพียงพอ

ประเด็นปัญหาประการที่เกี่ยวกับการลงโทษผู้ประกอบการที่กระทำความผิด

ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 “มาตรา 23 ให้ยกเลิกความในมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 57 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 28 วรรคสองหรือมาตรา 37 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและให้ปรับอีกวันละไม่เกินห้าพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง” ซึ่งได้กำหนดให้มียกโทษสำหรับผู้ประกอบการ โรงงานที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือจงใจในการฝ่าฝืนคำสั่ง โดยการลงโทษสำหรับผู้ประกอบการโรงงานที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ยังล้าหลัง ไม่สอดคล้องและเท่าทันกับสถานการณ์ตามสภาพปัญหาในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหรือมีการเกิดปัญหาซ้ำๆ เนื่องจากสาระสำคัญของบทลงโทษในกฎหมายที่

บังคับใช้อยู่ ซึ่งไม่สามารถป้องปรามหรือป้องกันการกระทำผิดหรือทำให้ผู้ประกอบการโรงงานซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเคารพยำเกรงกฎหมายได้

โดยโทษตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 นั้นได้กำหนดไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 และในปัจจุบันก็ไม่ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด อันมีผลทำให้ผู้ประกอบการโรงงานไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการประกอบการกิจการของตนเอง จะเห็นได้ว่าอัตราโทษดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้ผู้ประกอบการโรงงานซึ่งส่วนมากเป็นโรงงานที่มีขนาดใหญ่และเป็นนิติบุคคลเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าฝ่าฝืนกฎหมาย เพราะผู้ประกอบการโรงงานมักจะมีทุนทรัพย์มากการถูกปรับเพียงสองหมื่นบาทหรือสองแสนบาทมีผลกระทบสถานะทางการเงินของผู้ประกอบการโรงงานซึ่งเป็นนิติบุคคลเพียงเล็กน้อย

นอกจากนี้ในส่วนของปัญหาในด้านบทลงโทษและการเปรียบเทียบคตินั้น แม้บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติโรงงานส่วนใหญ่กำหนดโทษจำคุกไว้ค่อนข้างสูงในส่วนที่เกี่ยวกับกระทำความผิดในการประกอบการกิจการโรงงาน เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นพระราชบัญญัติโรงงานยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการกิจการโรงงานที่กระทำความผิดมีสิทธิที่จะขอให้คณะกรรมการเปรียบเทียบคดีเปรียบเทียบปรับได้ และเมื่อได้มีการเปรียบเทียบปรับแล้วให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงทำให้บรรดาผู้ประกอบการโรงงานที่กระทำความผิดยินยอมที่จะถูกเปรียบเทียบปรับโดยคณะกรรมการเปรียบเทียบมากกว่าที่จะยอมถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาทางศาล

จากการศึกษาปัญหากฎหมายตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562 ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการที่หนึ่ง ปัญหาเกี่ยวกับความหมายของโรงงานและการตั้งโรงงาน ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขการกำหนดบทนิยามของพระราชบัญญัติโรงงานจากที่ใช้จำนวนคนงานและขนาดแรงม้าของเครื่องจักรเป็นเกณฑ์ในการกำหนดประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมมาเป็นการกำหนดประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมโดยการกำหนดตามประเภทหรือการประกอบการกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมในการปล่อยมลพิษและของเสียต่อสาธารณะ ซึ่งจะส่งผลทำให้การบริหารจัดการโรงงานในแต่ละประเภทง่ายต่อการควบคุมดูแลให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม เนื่องจากการที่ประเทศไทยกำหนดประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมจากการกำหนดตามจำนวนคนงานและจำนวนแรงม้าของเครื่องจักรทำให้กิจการที่มีความแตกต่างกันแม้จะอยู่ในกลุ่มโรงงานจำพวกเดียวกันก็ต้องการการควบคุมและกำกับดูแลที่แตกต่างกันไป ตลอดจนการควบคุมการปล่อยของเสียหรือมลพิษที่อาจเกิดขึ้นหรือปัญหาที่เกิดขึ้นก็ย่อมมีความแตกต่างกันไป

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติโรงงาน(ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับโรงงานจำพวกที่ 1 และโรงงานจำพวกที่ 2 ที่ตั้งอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้ควรรับบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมในส่วนของนโยบายและมาตรการรองรับที่มีประสิทธิภาพตลอดจนแนวทางที่ชัดเจนในการให้องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นนำกฎหมายไปบังคับใช้ในการกำกับดูแลและป้องกันตลอดจนการแก้ปัญหาจากผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ปัญหาประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ผู้ศึกษาขอเสนอแนะควรแก้ไขให้ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานต้องมีการกำหนดอายุของใบอนุญาตประกอบกิจการดังกล่าวและกำหนดเงื่อนไขในการต่อใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานโดยให้ผู้ประกอบการโรงงานเป็นฝ่ายรับรองตนเองหรือ Self-declared ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องแสดงข้อมูลเพื่อรับรองตนเองว่าการประกอบกิจการได้มีการดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายโดยกำหนดให้มีการแจ้งข้อมูลที่จำเป็นต่อการควบคุมกำกับดูแลทั้งด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมและจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ตรวจสอบเอกชนที่ขึ้นทะเบียนเจ้าหน้าที่ตรวจโรงงานกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม(Third Party)ไปทำการตรวจสอบและเป็นผู้รับรองข้อเท็จจริงความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งเพื่อป้องกันการรับรองเท็จ

นอกจากนี้ในการที่จะแก้ปัญหาหากเกิดการทุจริตระหว่างผู้ตรวจสอบเอกชน เจ้าของกิจการและเจ้าหน้าที่รัฐนั้นแทนที่จะดัดขั้นตอนการต่อใบอนุญาตออกไปควรเป็นการทำให้การตรวจสอบและพิจารณาต่อใบอนุญาตแต่ละครั้งมีความโปร่งใสและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรืออาจได้รับผลกระทบให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบมากขึ้นตามหลักการมีส่วนร่วม Public Participation โดยหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนให้ชุมชนหรือประชาชนในฐานะผู้มีความเสี่ยงที่อาจได้รับผลกระทบจากกิจการโรงงานอุตสาหกรรมให้เข้ามาร่วมในการตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมกับผู้ตรวจสอบเอกชนมากขึ้นเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการและชุมชนตั้งแต่ต้นทางเพื่อมิให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาในอนาคตหรือเพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด ขณะเดียวกันอำนาจในการตรวจสอบเฝ้าระวังและบทลงโทษต่างๆ ก็ควรกระจายไปให้หน่วยงานอื่นๆ เช่น หน่วยงานในกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข ท้องถิ่นและจังหวัดโดยให้มีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบและให้ชุมชนให้โทษได้มากขึ้น

ปัญหาประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการในการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงาน ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้บัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมโดยเพิ่ม(9)ในมาตรา 8 วรรคหนึ่งว่า “ (9) กำหนดให้มีการประกันภัยหรือหลักประกันหรือกองทุนในการเยียวยาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงานหรือเพื่อการฟื้นฟูหรือเพื่อการทำพื้นที่ตั้งโรงงานหรือบริเวณโดยรอบกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่เหมาะสม” ซึ่งเป็นในส่วนของ การประกันภัยเพื่อความรับผิดชอบในความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมตลอดจนความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงานหรือเพื่อการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมต่างๆหรือเพื่อการทำพื้นที่ตั้งโรงงานหรือบริเวณโดยรอบกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือสภาพที่เหมาะสมมาใช้บังคับแก่ผู้ก่อมลพิษเพื่อดำเนินการตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนั้น โดยกำหนดการจัดให้มีการประกันภัยหรือหลักประกันสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงานจากบริษัทประกันภัยที่กรมการประกันภัยหรือกรมโรงงานอุตสาหกรรมรับรองหรือได้รับอนุญาต เพื่อรับผิดชอบความเสี่ยงในการที่จะเกิดอุบัติเหตุจากการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นอัคคีภัย การ

ระเบิด การปล่อยมลพิษหรือของเสียต่างๆมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงและความเสี่ยงต่างๆที่อาจเกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงชุมชนหรือสุขภาพประชาชนนั้น ถือเป็นความเสี่ยงที่สามารถเกิดขึ้นได้กับประชาชน ชุมชนทุกคน

ปัญหาประการที่สี่ ปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษผู้ประกอบการที่กระทำความผิด ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้เห็นสมควรแก้ไขพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 37 และมาตรา 39 ที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเพียงออกคำสั่งให้ผู้ประกอบการโรงงานที่กระทำความผิดหยุดประกอบการหรือมีการแก้ไขหรือปรับปรุงหรือปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งควรแก้ไขให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถมีอำนาจออกคำสั่งปิดหรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการโรงงานสำหรับโรงงานที่กระทำความผิดซ้ำๆ เกี่ยวกับการฝ่าฝืนกฎหมายหรือเงื่อนไขใบอนุญาตประกอบการโรงงาน รวมไปถึงการแก้ไขข้อกำหนดเรื่องการควบคุมสถานที่ตั้งโรงงานที่ยังขาดความรัดกุม เปิดช่องให้อนุญาตตั้งในสถานที่ไม่เหมาะสม

แม้ในพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 มาตรา 57 จะมีการกำหนดโทษในมาตรา 57 ไว้ว่าปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการที่จะทำให้ผู้ประกอบการโรงงานซึ่งส่วนมากเป็นนิติบุคคลเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าฝ่าฝืนกฎหมาย เพราะนิติบุคคลมักจะมีทุนทรัพย์มากการถูกปรับเพียงหนึ่งแสนบาทมีผลกระทบสถานะทางการเงินของผู้ประกอบการโรงงานซึ่งเป็นนิติบุคคลเพียงเล็กน้อย จึงควรพิจารณาเพิ่มอัตราโทษปรับในกรณีดังกล่าวเพื่อให้เหมาะสมกับค่าของเงินในปัจจุบัน

เมื่อการกำหนดอัตราโทษปรับแบบตายตัวนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอที่จะยับยั้งหรือข่มขู่มิให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีกได้เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดความยืดหยุ่นและไม่เป็นไปตามยุคสมัยและสภาพเศรษฐกิจอย่างเป็นปัจจุบัน จึงเห็นควรนำวิธีการกำหนดโทษปรับแบบผันแปรตามวันและรายได้ของผู้กระทำความผิด (Day Fine) เพิ่มเติมไปจากโทษปรับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 มาตรา 57

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติโรงงานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ความผิดตามมาตรา 57 นั้นเป็นความผิดที่เปรียบเทียบปรับได้ โดยระวางโทษไว้ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งมักกำหนดค่าปรับน้อยกว่านั้นมากจนเหลือเพียงไม่กี่หมื่นเทียบไม่ได้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นและเมื่อชำระค่าปรับภายใน 30 วันก็นับว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายอาญาจึงเห็นควรบัญญัติแก้ไขให้ความผิดเหล่านี้มีการกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำและให้เป็นความผิดที่ไม่อยู่ในข่ายที่ให้เปรียบเทียบปรับได้

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. “รัฐกับสังคม” ใน ไตรลักษณ์รัฐไทยในพุทธสังคมสยาม. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533).
- ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2548).
- นันทน คงเจริญ. เอกสารการสอนวิชากฎหมายกับสิ่งแวดล้อม. (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2561.
- ธานี วรภัทร์. หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (พิมพ์ครั้งที่ 3). (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558).
- โกคิน พลกุล. ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย. (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529).
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. กฎหมายอุตสาหกรรมและกฎหมายว่าด้วยโรงงาน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2527).
- _____. กฎหมายอุตสาหกรรมและกฎหมายว่าด้วยโรงงานว่าด้วยพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537).
- _____. หลักกฎหมายอุตสาหกรรมความปลอดภัยและสุขภาพ. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม), 2538.
- _____. กฎหมายอุตสาหกรรม พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ศ.ส.ท., 2544.
- วิษณุ เครืองาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์, 2530.
- พยนต์ ลินธนา. การศึกษาเรื่องการสืบเสาะและพินิจเชิงเปรียบเทียบ. เอกสารประกอบผลงาน กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, 2555.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม พ.ศ. 2554. (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2554).
- อมร จันทรสมบูรณ์. Law Enforcement : มิติที่ 3 ของกฎหมาย, วารสารกฎหมายปกครอง, 9 เมษายน 2533.

บทความ

- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสถานต์. การร่างกฎหมาย. วารสารกฎหมาย ปกครอง 7 เมษายน 2551.
- รัชดา สิงคาลวณิช. พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535 (สรุปเนื้อหา สาระที่สำคัญ) , วารสาร โรงงาน 13 (ตุลาคม 2558 – มกราคม 2537).
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. การควบคุมการใช้ดุลพินิจทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ, วารสารกฎหมายปกครอง (6 เมษายน 2532).
- สมนึก จงมีวสิน. วิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนจาก "พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2562, ilaw, เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2562.

วิทยานิพนธ์

โกเมท ทองภิญโญชัย. “การใช้กฎหมายในการป้องกันและแก้ไขมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม”.

วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

เสกสม อัครพันธุ์. “ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายโรงงาน: ศึกษาเฉพาะกรณีการขออนุญาตตั้งโรงงาน”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539.

เสกสรร ชาญวิระเสนา. “อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำกับและดูแลโรงงานอุตสาหกรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีตามมาตรา 37, 39 และ 42 ของพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539.

เอกสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้นำท้องถิ่นออนไลน์. ตุลาคมนี้ พ.ร.บ. โรงงานใหม่มีผล ยก อปท. ดูแล ประเภท 1-2 หนุนรายได้เข้าท้องถิ่น.

[Online]. Available URL: <https://poonamtongtin.com>. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2563.

มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม. พ.ร.บ. โรงงานฉบับใหม่บังคับใช้แล้ว: ย้อนฟังเสียงคัดค้านของประชาชน (ที่สนข. ไม่สนใจรับฟัง). [Online]. Available URL: <https://enlawfoundation.org/newweb/?p=4906>. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2563.

มติชนออนไลน์. โรงงาน 1.4 แสนรายเฮ!! กม.ใหม่มีผลปลายต.ค.นี้. วันที่ 13 พฤษภาคม 2562

[Online]. Available URL: https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1493408. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2563.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.). การประกันภัย.

[Online]. Available URL: <https://www.oic.or.th/th/education/insurance/about/meaning>. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2563.

อชิษฐา อื้อตวงษ์. ร่างพ.ร.บ. โรงงานฉบับใหม่กับการซ้ำเติมปัญหาแก่ผู้ประกอบการ. [Online]. Available URL: <https://themomentum.co/amendment-to-the-factory-act/>. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2563.

เอกสารอื่นๆ

กฎหมายโรงงานที่ผู้ประกอบการควรรู้. วารสารโรงงาน (12 ตุลาคม 2535 - มกราคม 2536).

แก้วสรร อดิโพธิ์ และสุรพล ลีนิติไกรพจน์. “สภาวะและปัญหาปัจจุบันของระบบรัฐสภาไทย”. เอกสารสรุปผลสัมมนาเรื่อง ปัญหารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองในสภาวะการณปัจจุบัน เสนอที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 10-11 สิงหาคม 2520.

อนุสรณ์ครบรอบ 25 ปี กระทรวงอุตสาหกรรม 5 พฤษภาคม 2510. ม.ป.ท, ม.ป.ป.

เอกสารประกอบข้อเรียกร้องเรื่องร่าง พ.ร.บ. โรงงาน ฉบับ คสช. วันที่ 31 มกราคม 2562 ณ อาคารเฉลิม
ราชกุมารี 60 พรรษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติโรงงาน พุทธศักราช 2482

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2503

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2518

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2522

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562

พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562

พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติโรงงาน ค.ศ. 1981 (พ.ศ. 2504) หรือ The Factories Act, 1961 ของประเทศอังกฤษ

พระราชบัญญัติโรงงาน ค.ศ. 1973 (พ.ศ.2516)หรือ The Factories Act, 1973 ของประเทศสิงคโปร์